

ברית מלח וברית מילה

הגאון הרב שלמה פישר

איתא במסכת סוכה (מח ב): "ושאבתם מים בששון" - זו שאיבת המים בחג לניסוחם על גבי המזבח. ואילו במקום אחר (מגילה טז ב) דרשו ז"ל: "וששון" - זו מילה. מהו אם כן הקשר בין מילה לניסוך המים?

הגמרא (ברכות מ א) אומרת כי פת מתוקנת אין צריך להטבילה במלח. והעירו התוס' (שם ד"ה הבא) כי רבינו מנחם היה מדקדק מאד בכ"ז להביא מלח על השלחן "כדאיתא במדרש שכשישראל יושבין על השלחן וממתינים זה את זה עד שיטלו ידיהם והם בלא מצוות, השטן מקטרג עליהם וברית מלח מגן עליהם". והדברים צריכים ביאור. מהי ברית מלח? על הפסוק: "ולא תשבית מלח ברית אלקיך מעל מזבחך" (ויקרא ב יג), כותב רש"י ש"הברית כרותה למלח מששת ימי בראשית, שהובטחו המים התחתונים ליקרב במזבח במלח וניסוך המים בחג".

איתא בתיקוני זוהר (תיקון ה) ובמדרש (בראשית רבה ה ד, ילקוט איוב תתקטו) שלא פרשו מים התחתונים ממים עליונים במעשה בראשית, אלא מתוך בכי, שנאמר 'מבכי נהרות'. משל למה הדבר דומה, לשני עבדים שניקנו בבת אחת ושניהם שווים ע"י המלך. האחד נשאר קרוב אליו לשמשו בביתו, ואילו השני נשלח לעבוד מחוץ לארמון, רחוק מעל פני המלך. הבטיחו המלך שיתן לו שכרו ולא יפסיד. וכך הדבר בענין המים התחתונים, שגם הם נדחו, אך דחייתם היא על מנת למלא שליחות גדולה. בתיאורו של הנביא ישעיהו (נה י): "כי כאשר ירד הגשם והשלג מן השמים ושמה לא ישוב כי אם הרוה את הארץ והולידה והצמיחה, ונתן זרע לזורע ולחם לאוכל". וכיון שהורחקו מעל פני המלך למען מילוי תפקיד חשוב, הובטח להם שלא יפסידו. שכרם יהיה שמהם יבוא ניסוך המים בחג ומלח על הקורבנות.

החת"ם סופר בדרשותיו מעיר על הבדל בין נח לאברהם. נח לא דאג להצלת דורו, אלא רק להצלת נפשו. הוא פחד שההתעסקות בקרוב ובתיקון בני דורו תוריד אותו ממדרגתו, תפגע בו. לעומתו, אברהם לא פחד כלל, הוא הפקיר את רוחניותו לשם הצלת הזולת. ומוסיף החת"ם כי מובטח הוא הנוהג כאברהם שלא יפסיד.

הגמרא בנדרים (לב ב) אומרת: אברהם, עד שלא נימול נקרא אברם, ומשנימול נקרא אברהם, שניתווספו לו חמישה איברים (=חושים): עיניים, אזניים וכו'. ופירשו הרא"ש והר"ן כי בדרך כלל אין לאדם שליטה על חושים אלו, והוא רואה ושומע גם מה שאסור ומה שאינו מעוניין, ולאברהם ניתנה השליטה עליהם. תוס' מפרשים לכאורה הפוך - ניתנה בו פיקחות בעיניים ובאזניים שיוכל לראות ולשמוע יותר. אבל בהסתכלות מעמיקה יותר אין כאן מחלוקת כלל, אמנם יש פקחות עיניים, אך יחד עם זאת, יש שליטה מלאה עליהם שלא יזיקו.

הנביא ישעיהו מתלונן (ישעיהו מב יח): "החרשים שמעו והעורים הביטו לראות. מי עור

קיום האומה, כך יש השגחה מיוחדת על קיום התורה. הגמרא (שבת קיט ב) אומרת: "לא חרבה ירושלים אלא בשביל שפסקו ממנה אנשי אמנה" ושואלת הגמ': "והאמר רב קטינא אפילו בשעת כשלונה של ירושלים לא פסקו ממנה אנשי אמנה?" "ומתרצת הגמ': "לא קשיא, כאן בדברי תורה כאן במשא ומתן". ישנה א"כ השגחה מיוחדת על כך שבדברי תורה לא יפסקו אנשי אמנה אפילו בזמנים הקשים ביותר.

זהו אם כן תוכן הפרק, שאף שפסקו אנשי אמנה "ופסו אמונים מבני אדם", בדברי תורה לא פסקו "אמרות ה' אמרות טהורות...אתה ה' תשמרם תצרנו מן הדור זו לעולם". ברית היא כי התורה שבישראל לא תפגם, ולא יסבלו ממילוי תפקידם.

ושאתם מים בששון - וששון זו מילה.